

בבא בתרא קלט ADDENDUM

משה שווערד

א. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קלח עמוד ב

[ו] האב תולש ומאכיל לכל מי שירצה - לכאורה דין זה הוא פשיטא, והיה אפשר לתרץ שאיכא חידוש בסיפא ונקט רישא אגב סיפא, וכך משמע מר' יונתן בשיטה שכתב הא מתנ' פשיטא, ובא לחדש דיוקא דסיפא שאם לא תלש הוי של יורשין אף על פי שעומד להתלש. אבל הב"ח [רי"ס רנז] כתב שיש חידוש ברישא שס"ד שהאב לא השאיר לעצמו אלא כדי חייו ולא להאכיל לאחרים, קמ"ל האב מאכיל לכל מי שירצה.

ב. ערוך השולחן חושן משפט סימן רפו סעיף א

י"א דזהו דוקא כשמיחו זה על זה דמזמן המחאה יטלו בחשבון אבל בסתם נזונין ומתפרנסין אלו עם אלו דמסתמא מוחלין זל"ז וגם יפה הוא להם כדי שלא יתהוו ביניהם מחלוקת [נמק"י] וי"א דאפילו בסתם יעשו הכל בחשבון ויכול האחד לתבוע מהשני גם על העבר ויראה לי דאם בחיי אביהם לא היו כולם סמוכים על שולחנו אלא שאחר מותו הנהיגו הוצאתם מתפוסת הבית גם דעה ראשונה מודה שיהיה הכל בחשבון דדוקא כשהיו כולם סמוכים על שולחן אביהם אמרינן דבסתמא יתנהגו כמו בחיי האב עד שיחלוקן אבל בלא היו סמוכים על שולחנו עד עתה למה נאמר שמוחלים זל"ז ולפ"ז אפשר דלא פליגי כלל לדינא [ואתי שפיר קושית הסמ"ע מסי' רפ"ח] וכשמיחו בפירוש אין חילוק בין היו סמוכים על שולחנו ובין לא היו סמוכים ובין שכולם גדולים או כולם קטנים או קטנים וגדולים [והראיה שהביאו מתוספתא פ"ח לדעה ראשונה צ"ע דמשם נראה להיפך]:

ג. תוספות על בבא בתרא דף קמ"ב

אבל חלה באונס נתרפא מן האמצע. ולא דמי להא דתנן לעיל (דף קלט.) אין הקטנים נזונים על הגדולים הכא הוי באקראי בעלמא אבל התם לעולם כן הוי שהקטנים מפסידים יותר מזונות:

ד. רא"ש על בבא בתרא פרק שמיני - סימן נה

גמ' אמר רבא האי גדול אחי דלביש ואיכסי מביתא מאי דעבד עבד לפי שנושא ונותן בנכסים ואיכא רווחא ליתמי כשהוא [לבוש] במלבושים נאים כי היכי דלישתמעון מיליה. ופרשב"ם דוקא דיעבד אבל לכתחלה אין לזלזל בממון אחיו ורבינו שמעון ז"ל פירש דאפי' לכתחלה מותר כדמשמע בגיטין פרק הניזקין (דף נב ע"ב) עמרם צבעא אפוטרופא דיתמי הוה אתו קריביה קמיה דרב נחמן ואמרי קלביש ומיכסי מדיתמי אמר להו כי היכי דלישתמעון מיליה משמע דלכתחלה קאמר רב נחמן דשרי דגדול אחי שנושא ונותן בממון לא גרע מאפוטרופא והא דנקט הכא לשון דיעבד לאשמועינן דשאר אחי אפי' בדיעבד צריכים לשלם והתנן אין הגדולים מתפרנסים על הקטנים מתנ' בשרכא:

ה. שיטה מקובצת על בבא בתרא דף קלט/א

בעל לוקח הוי או יורש הוי. בין בחיי אשה בין לאחר מיתת אשה קמיבעיא ליה. ואם תאמר הא דפשיטא אביי דירוש הוי ממה שאינו חוזר ביוכל מההיא לא שמעינן אלא לאחר מיתה שהוא יורש מן התורה אבל מחיים דתקנתא דרבנן הוי אפשר דהוי לוקח. ויש לומר דלא מסתבר דלא אלמוהו חכמים כח בעל מחיים מלאחר מיתה דהוי מן התורה וכיון דלא הוי אלא יורש לאחר מיתה מחיים נמי לא הוי אלא יורש בעלמא. מאי לאו ישאו קטנות מבעל וכו'. תימה היכי מדמי הך ללוחה ואכלה והלא שלא ברשות נטלה חלק אחותה והוי כאלו גזלה חלקה ונתנה לבעל. ויש לומר דמשמע ליה לפרושיה נשאו גדולות ברשות הקטנות כדרך הלואה (והגל מילי) [והוי מצי] לשנויי שלא ברשות הקטנות אלא דעדיפא מינה קמשני. תוספי הרא"ש ז"ל:

ו. תוספות מסכת בבא בתרא דף קלט עמוד ב ד"ה והיורש את

והיורש את אשתו - פי' בקונטרס ואי הוי לוקח מחיים גם לאחר מיתה לא פקע והוי לוקח ואין נראה דהא מחיים אין לו אלא פירות ונראה לר"י לפרש דמבעיא ליה אם בעל יורש הוי או לוקח הוי בין מחיים בין לאחר מיתה מדלא מפליג מידי ופשיט מדרבין דלכל הפחות הוי יורש לאחר מיתה כדקאמר מתה הבת אלמנתו נזונת מנכסיו אף על פי שהבעל יורשה אבל מחיים אין להוכיח מדבריו דהוי יורש אף על גב דקאמר נשאת הבת אלמנתו נזונת דהא אפילו הוי לוקח מחיים קאמר שפיר דנזונת שתוכל למכור הגוף מחיים והפירות לאחר מיתה כיון דבעל יורש הוי לכל הפחות לאחר מיתה ולהכי קא"ל אביי ואי לאו דשלח רבין לא הוה ידעינן דהוי יורש לאחר מיתה והתנן אלו שאין חוזרים ביובל הבכורה והיורש את אשתו אלמא דיורש הוי לאחר מיתה.

ז. תוספות מסכת בבא בתרא דף קלט עמוד ב

מי שמת, והבנות יזונו - מה שהזכיר רשב"ם בהדי מזונות פרנסה אין נראה לריב"ן דהא מזונות היינו אכילה ושתייה ופרנסה היינו מלבושין וצרכי הנשואין ותרי מילי נינהו כדאמר [בפ' מציאת האשה] (כתובות ד' סח:): מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות וקתני נמי הבנות נזונות ומתפרנסות וכן בכמה דוכתי משמע דתרי מילי נינהו.

ח. תוספות מסכת בבא בתרא דף קלט עמוד ב

אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון - בכתובות (ד' קט.). אמר כ"מ שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותא א"ל רבא לרב נחמן אפי' בברייתא כו' מכל ההיא סוגיא משמע דהלכה כאדמון ותימה דהכא בגמרא כולה שמעתא כרבנן דאדמון ודלא כהלכתא דא"ר (יוסי) א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין וכו' ובעיא נמי דר' ירמיה מר' אבא (ה) הויא אליבא דרבנן ואמר נמי בסוטה (ד' כא:): היכי דמי רשע ערום א"ר (יוסי) א"ר יוחנן זה המשיא עצה למכור בנכסים מועטין [1] ור"ח וה"ג ורב אלפס פסקו כרבנן דאדמון משום דשמעתין דהכא כוותיהו אזלא [2] ור"ת אומר דאדמון לא פליג ארבנן אלא שמתמיה על התקנה שתקנו נכסים מועטין אבל מ"מ כרבנן ס"ל ולא משמע הכי מדקאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון [ועיין תוספות כתובות קח: סד"ה אדמון].

ט. רא"ש על בבא בתרא פרק תשיעי - סימן א

א מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובין הבנים ירשו והבנות נזונות. ובזמן שהנכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים. והיינו דאיכא בין נכסים מרובין לנכסים מועטין. דבנכסים מרובים הנכסים **בחזקת הבנים** ומתפרנסים הבנות ואין מזקיין הבנים להפריש מזון הבנות עד שיבגרו. ואינם מחויבים לצמצם במזונות אלא אם ירצו יותרו במזונות ומיהו אם יראה לב"ד שאין הבנים משגיחין בישוב העולם ומכלים ממונם באנפרות כמאכל יורשים מחויבים להשגיח בתקנת הבנות ולהפריש חלק הבנות אף בנכסים מרובין ובנכסים מועטין מוציאם חלק הבנות והשאר לבנים אדמון אומר מפני שאני זכר הפסדתי א"ר גמליאל רואה אני את דברי אדמון פרשב"ם דהלכה כאדמון משום דאמר בפרק בתרא דכתובות (דף קט.) כ"מ שאר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותא. ורב אלפס ז"ל פסק דלית הלכה כאדמון משום דסוגיא דשמעתין כת"ק אזלא ושלל לסתור כלל דהתם איכא למימר דאדמון אינו אלא כמתמיה בעלמא. ונראה לר"ג דבריו דיפה היה תמיה:

=====

י. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קיג

אם יכולין לשלם שכר למוד לבנות ממעות מעשר י"ח אלול תשכ"ח. מע"כ ידידי הנכבד מהר"ר אהרן שמואל בראדי שליט"א.

הנה בדבר אם רשאי לשלם שכר למוד הבנות בבי"ס שנקרא בית יעקב ממעות מעשר, ודאי יש חלוק בין בנים לבנות מדינא דללמוד מקרא הא חייב האב ללמד לבניו אף בשכר, וממילא הוא דבר שבחובה שאינו רשאי לשלם מהמעשר, אבל לבנות שאין חייב על האב ללמד להן תורה, הרי אין זה דבר שבחובה ואם יש צורך היה שייך להתיר ליתן מכסף המעשר. אבל במדינתנו כאן שמחוייבין מדינא דמלכותא ללמדם בבתי

ספר שלהם ובחסדי השי"ת על ישראל איכא הרשות ללמדם בבתי ספר שתחת הנהלת ישראל כשרים ויראי ה' שנמצא שאם לא יתן בתו ללמוד בבי"ס כשר כהא דבית יעקב וכדומה להתחנך שם בדרך התורה והאמונה ושמירת המצוות הרי יהיה מוכרח ליתן אותה לבי"ס של המדינה שהוא ח"ו ללא תורה וללא אמונה, שזה מחוייב גם לראות שתהיה בתו כשרה להאמין בה' ובותרתו/ובתורתו/ ולקיים כל מצותיו אף בהוצאת ממון. נממילא

הוא דבר שבחובה.

ועיין באו"ח סימן ש"ו סעיף י"ד שאם לא רצה האב להשתדל בהצלת בתו כשהוציאה להוציאה מכלל ישראל כייפין ליה, אלמא דעל האב איכא חיוב ע"ז, ואף שבמ"ב בשער הציון כתב דנקט בתו משום סיפא דאי לא בעי כייפין לו כי הוא גואלה וקרובה משמע שאינו מדין חיוב על האב אלא מחיוב שעל כל אדם בעולם ורק משום שהוא קרוב מוטל עליו אותו החיוב עצמו בדין הקרוב קרוב קודם, שמדין זה היה מסתבר שיכול ליקח מכסף מעשר. אבל תמוה חדא דפשוט דאף שלר"ל איתא בנזיר דף כ"ט דליכא חיוב חינוך לבת, אין הלכה כן אלא כדהיה פשוט שם לגמ' דחייב גם בחינוך בתו עד דהקשה אלא לר"ל אפילו בתו, וכמפורש במתני' דיומא דף פ"ב שמחנכין תינוקות להתענות ביו"כ ומפורש בגמ' שהוא גם תינוקות בנות, ועוד אף לתירוץ זה אליבא דר"ל הוא רק בחינוך מצות אבל ללמדה להאמין בה' ובתורתו ולהשמר מאיסורין ודאי הוא מחוייב. ופשוט לע"ד שאף בשכר מחוייב בין לבן ובין לבת. ונמצא שהוא ג"כ דבר שבחובה שאינו רשאי ליקח ממעות מעשר וצ"ע לשון שעה"צ. אבל למעשה מה שראוי לפי פרנסתו לשלם זה אינו רשאי ליקח מכסף מעשר ואם מבקשים יותר יכול ליקח המותר מכסף המעשר וזהו גם בשכר למוד דבנים.

ולפי חשבון מעשר שלו ניכר שהוא מרויח פחות מכדי הוצאתו שמדינא פטור כי פרנסת עצמו קודם לכל אדם כדאיתא ברמ"א א/יו"ד/ סימן רנ"א סעיף ג' והוא למעלה יתירא ומדת חסידות ליתן המעשר לצדקה ולדחוק בהוצאת בני ביתו ודאי אין להחמיר בזה. ידידו המברכו בכוח"ט בזכות המעשר, משה פיינשטיין